

- Quæst. III. Extendenda ne lex ad casum in ea non comprehensum, ob similitudinis, vel identitatis rationem? ibid.
- Quæst. IV. Quando legislator decidit aliquem casum, extenditur ne decisio ad alium similem casum? 266.
- Quæst. V. Quibus in casibus licitum sit nisi episcopi, seu episcopi? 267.
- Quæst. VI. Requiritur ne certitudo, an satis est probabilitas, ut usus episcopi licitus sit? ibid.
- C A P U T IV.**
- De equo & bono. 260.
- §. I.**
- Equitatis regula e iure canonico hæretica. 271.
- §. II.**
- Regula e iure civili selecta. 273.
- §. III.**
- Sententia ex diversis Marci Tullii libris collecta. 274.
- C A P U T V.**
- De dispensatione a lege. 276.
- §. I.**
- Dispensationis ratio eiusdemque partitio. ibid.
- Quæst. I. Ut subditus liber sit a lege, sat ne est ut presumat superiorem fore dispensantem? 277.
- Quæst. II. Unde colligi possit, velle respicere prælatum dispensare? ibid.
- Quæst. III. Sola iacuitas prælatis est ne sufficiens signum colligendi eundem velle dispensare? ibid.
- §. II.**
- De iis qui dispensare in lege divina, & humana, & respectu quorum, valent. 279.
- Quæst. I. Concessit ne Deus Romanis Pontificibus privilegium dispensandi in iis que sunt divini iuris? ibid.
- Quæst. II. Quibus competit dispensatio a legibus humanis? 280.
- Quæst. III. Inferior in legibus superioris dispensare ne valet? ibid.
- Quæst. IV. Legislator supremus valet ne cum dispensatione commutationem contrahat? 281.
- Quæst. V. An potestas delegata dispensandi sit ample interpretanda? ibid.
- Quæst. VI. Respectu quorum dari legum dispensatio possit? ibid.
- Quæst. VII. Potest ne legislator secum, quem admodum, cum aliis dispensare? ibid.
- §. III.**
- Utrum licita sit dispensatio absque iusta causa data? Peccant interdum superiores, qui non dispensant. Peccant frequentius, qui non dispensant. Laxa Probabilistarum opiniones

reiciuntur.

§. IV.

Utrum dispensatio sine iusta causa concessa, invalida, & nulla sit. 284.

§. V.

Dispensationes a sacris canonibus, in quibus aliquid iuris divini, aut naturalis includitur, ut dispensationes recipiendi plures prebendas, non residendi, similesque omnium Theologorum, etiam iniorum, concessæ nulla sunt. 288.

§. VI. De causis que ad licitam validamque dispensationem requiruntur. 290.

Quæst. I. Quid, si de causa sufficienti dicitur? 291.

Quæst. II. Valida ne est dispensatio, quando respicatur causa sufficiens pro eadem, si dispensator illam ignoret, & nihilominus dispensationem impertiat? ibid.

Quæst. III. Tenetur ne dispensator, causa legitima occurrente, dispensationem impertiri illam petenti? ibid.

Quæst. IV. Utrum impositio multæ pecuniarie sufficiens causa sit dispensationis concedendæ? 292.

§. VII.

De dispensatione subreptitia, obreptitia, & per metum extorta. ibid.

§. VIII.

Quibus de causis obvenit dispensatio cesset. 293.

Quæst. I. Cessante causa finali, ob quam concessa dispensatio est, cessat ne dispensatio? ibid.

Quæst. II. Cessat ne dispensatio ob mortem dispensatoris? 294.

Quæst. III. Potest ne dispensator suam revocare dispensationem? ibid.

Quæst. IV. Quando non cesset dispensatio per renunciationem? ibid.

C A P U T VI.

De lege non scripta, seu de consuetudine. 295.

§. I.

Quid, & quotuplex sit consuetudo? ibid.

§. II.

Quinam consuetudinem inveterare possunt, & que conditiones ad veram consuetudinem requirantur. 296.

Quæst. I. Quor sunt conditiones ad veram consuetudinem necessariae? ibid.

Quæst. II. Quodnam tempus requiritur ad introducendam consuetudinem? 297.

Quæst. III. Quinam atque, & que eorumdem frequentia requiratur ad veram consuetudinem? ibid.

C A P U T VII.

De triplici consuetudinis effectu: & de modis quibus consuetudo cessat. 299.

IN LIBROS TRES.

DE NATURÆ, ET GENTIUM IURE, DEQUE POSITIVO,
DIVINO, ET HUMANODISSERTATIO
PROLEGOMENA.
PRÆLOQUIUM.

Rovinellam omni ex parte celeberrimam, sive eiusdem dignitatem, amplitudinem, & commodum, sive uberimam disputandi copiam, explicandarumque veritatum profunditatem, sive tandem diligentiam, studium, eruditioque conatus Cl. Virorum, qui eadem exornanda sedulam navarunt operam, spectes, illustrandam suscipio. Priusquam vero rem ipsam ingredior, te Lector benevole, paucis alloqui intererit. Et primum omnium scias velim, me hoc delegisse argumentum dispiciendum, non modo quod sit Theologiæ nobilis pars, sed alia quoque ratio magnopere sponte currenti calcaria addidit. Ea porro est, quod plurimi Italia nostra lapides, atque barbaruli, quemadmodum vellitus formam, ita etiam loquendi, ratiocinandi, atque philosophandi, ne dicam spendi, regulas ab ipsis Transalpinis, & quidem frequenter hæreticis, Lutheranis, Calvinianis, ceterisque id genus, mutari minime crubescant. Dum eruditio nostri prima turis naturæ & gentium elementa deglutire incipiunt, continuo crepant Grotius, Puffendorfus, Seldenus, Heineccius, Cumberlandius, Thomassius, Wolfius, eorumque gregales. Dicitur, & sciamata, impolitus, quas hæretici isti in Theologos, quos vocant Scholasticos, in Patres sanctos, in Pontifices fumos, in Romanam Ecclesiam impotentem temeritate eructant, factuli nostri Itali adoptant, & ut eruditionis fumum penes vulgus capient, eadem in tempore pronunt. Ufque dum Cumberlandii, & Puffendorffii opera de I. N. & G. latine dumtaxat evulgata fuerant, vix Septemtrionis confinia transiit, paucorumque manibus tenebantur. Verum simulatque cincti, & facis Gallicæ lingue Barbeyraci penitentiolo delibata, & veluti transformata visa sunt, tum in Italia civitatibus resonare, & semidoctorum hominum ore ad sidera usque extollere ceperunt. Infitus a natura amor in patriam, in nationem olim orbis dominam, & sanctissimam religionis, quam proponentur, defendendæ onus a similibus librorum lectione coercere illos deberent. Nec eo mea spectat oratio, ut improbare velim vel ipsorum hæreticorum eruditionem, vel profectum quem quis ex eorumdem percipere lectione valeat. Illud detestor quod plus iusto Italorum non pauci, proprie indolis, & dignitatis oblit, veluti villa mancipia, magnificiant Protestantium istorum opera, in quibus, si quid veræ doctrinæ est, a nostris acceptum fuit. Et, quod fati mirari nequeo, laudibus effertur Puffendorffius, Thomassius, Barbeyracus, alioque similes, qui adeo sunt in Catholicos Romanos esterati, ut tigris, non homines sese exhibeant. Puffendorffius controversias de iure naturæ & gentium ita verare contendit, ut solus naturalis luminis usum, nullo ad religionem divinitus revelatam habito respectu, adhibere velit. Nihil Scripturæ, in qua methodo, quam turpiter aberraverit, infra ostendam. Nulla ergo adversus Catholicos garrandi, & obagnandi occasio erit; & tamen passim videas hominem furentem, atque ubique clamitantem: *Ancana Popsitas, Popsitas, Idololatras Romanenses* &c. Theologos catholicos tunicati popelli loco habet. In ipsa præfatione ad opus I. N. & G. eosdem excipit his verbis. Imprimis autem, quare illos hinc excluderim Scriptores qui inter sectæ Romanæ addictos, mores sibi, atque conscientias hominum regendas sum-

,, ple-

solo eiusdem vera respicendit imago. Quare peroptime inquit Cicero Lib. II. de nat. deor. *Soli ratione utentes iure, & lege vivunt.*

IV. Verum iuris naturalis imaginem fufius infra delineabo. Satis mihi vult ite indicare, ius naturale reglam esse affectuum humanorum. Ius istud lumen est rationis omni humano generi commune. Stobæoticè illud confideres, ordo est creaturatum cum divina æterna essentia, omnium rerum fonte, & exemplari. Ordo iste immutabilis est, & perpetuus, ut fufius explicabo infra.

CAPUT II.

Synopsis historia iuris naturalis.

I. Historiam iuris naturæ scriperunt ex hæreticis Christianis Thomafius, Barbeyracus, Budeus, alique, seu errorum & impossibilitatum centonem confilarunt adverfus Ecclesie Patres, & Theologos catholicos, quorum ignorantiam in iuris naturæ arcana referendis continenter exprorant septemtrionales Aristarchi. Franciscus Budeus in brevi exercitatione historica hoc de argumento non adeo furent ut Barbeyracus, & Thomafius, debaccaret live in Patres, live in scholasticos Theologos; & ipse tamen Ecclesie Patribus vitio vertit, quod officia hominis, & Christiani non lecreverunt, alique aberrandi occafio fuerint. Sed ipse cum ius Lutherannis, Calvinianique Doctores turpis errat, facti opportuno loco explicaturus sum, dum hæc duo officia ita feperat, ac fi oppofita eflent, neque unum alterius ope indigeret. Homineum contentum, & imaginatum formandum fibi lumant Lutherani, non qui reipfa extet in rerum natura.

II. Iuris naturæ scientia cum primo parente Adamo nata, eufque filiorum omnium animis indita est. Aliarum rerum peritiam ignorare abique culpa homines poffunt, fecus morum Philofophiam, que nisi rationis limini, quo a brutis differunt, claudunt oculos, caelestem illam necessum est, ut atque pufendorium, omneque tranfalpino hæterodoxos sanctus Thomas docuit *Lib. I. Ethic. lect. 1.* curia verba infra dabimus: idcirco, que peragere officia in se, in Deum, in socios debet, ipfa ratione duce cognofcit. Vitorum, feclerumque tenebræ obnubilare hæc scientiam, fecus extinguere valent. Quod quam verum habeat, Ethnicorum opera patefaciant, in quibus, quod abique gratia natura valeat, compertum habemus, in-

quit S. Anguftinus. Quare ablutita vero Franciscus Budeus Lutheranus inquit *S. 7. Hist. I. N.* in Gentilium operibus, *in ipfo quoque nature iure nihil sanum, nihil integrum, nihil cuncta corrupta, depravata, reoriturque usquam cimmeris involuta.* Pluribus utique fordent erroribus illorum scripta; at emicant simul luculentissimis morum doctriinis. Quid, si hæc referrem que Socrætes, qui primus ex celo ad formandos hominum mores devocavit Philofophiam, que Plato, que Aristoteles, que Panetius, innumericque alii docuerunt. Nonne omnis sapientum Græcorum industria eo conatus suos collineavit, ut iuris naturæ seu morum Philofophiam illuftraret? Quid de Romanorum Philofophis dicam? Paucacursum iudicabo eorundem fecta, quibus univerfum humanum genus ad altiores iuris naturæ comparandum notitiam excitabant.

Hoc opus, hoc studium, parvi properemus, & amplius.

Si patrie volumus, si nobis vivere carius inquit Horatius *Lib. I. epist. III.* Luculentius Seneca *Lib. III. de beneq. cap. XVIII.* *Nihil præclusa virtus est, omnibus patet, omnes admittit, omnes invitata, ingenios, libertinos, servos, Reges, & exules: non eligit domum, nec censuram, nudo homine contenta est.*

III. Verum, ne longius abeam, paucis Stoicorum de iure naturæ doctriinam adubrabo. Cæleste Numen rerum omnium effector, provisorque precipitissimus, non modo univerfum, sed fingulos homines regit, dirigique. Rebus humanis prælo adest, fuppedit fert, etiam ad vitæ commodam allequenda, nedum ad virtutes comparandas. Colendus ergo Deus iste est super omnia, invocandus, & in omnibus celebrandus, cogitandusque. Eidem in omnibus obsequendum, ab eodeni omnia prompto animo amplectenda, eufque voluntati, omni tergiverfatione fublata, adherendum. Sublellium, live atum five infimum, quod cuique designavit, tranquillo tenendum animo, statioque custodienda: mors ipsa oppetenda potius quam illius violentur sanctiones. Si homines finguli iuncti eidem sunt, mutuo quoque amore lemepitros omnes complectantur necesse est. Illius meminerit homo, non fibi soli, sed in commune bonum genitum esse: hoc bonum fpectandum, mutua fovenda focietas, ab iniuria abstinendum, omnibus benefaciendum, non mercedis fpe sed honestatis amore. Curæ, fudia, industria que fpectare debent, ut pacem, tranquillitatem, & benevolentiam promoveant, ut animos indifolubili federe coniungant. Honestatis cultus, animi integritas, equita-

tis

tis iustitiae officia nulla vite, nedum reipsum omnium, iactura defendenda. Hæc sunt Stoicorum fecta, hæc effata in morum disciplina. Quod ipsi hæc omnia fuperbia, ambitione, fastuque inquinaverint, non impedit quo minus iuris naturæ cognitione imbuti fuerint. Opus Marci Tullii de hominum officii splendidi monumentum moralis est Philofophiæ Ethnicorum. Ioannes Barbeyracus in præfatione ad opus *L. N. & G. Pufendorfi*, a §. 12. usque ad finem, moralem scientiam recenlet Chaldæorum, Ægyptiorum, Perfarum, Indorum, Sinenium, Græcorum, Romanorumque. Falsa veris de more permiscet. At non est operæ pretium illa ad criticum exigere.

IV. Hebræorum ratio, ex omnibus a sapientissimo Numine electa, præ cunctis gentibus iuris naturæ leges & mandata cognovit: quoniam præter illud rationis lumen, super omnium hominum vultus figuratum, splendore divine revelationis luce perfusa gens illa fuit. Hominum scelera multum obnubilaverunt morum sapientiam: idcirco obnubilavit Deus, quemadmodum, elapsa prima mundi ætate, antiquata naturalia fecta, Noe usque industria, infauravit; ita in fecunda ætate, Moyfis ministro, iuris naturalis fundamenta & capita prima, decem mandatis comprehensa, in tabulis lapideis imprimi iussit, & in eorum cordibus veluti renovavit. Propheta, & Rex Salomon fufius & luculentius cunctis univerfi mundi fapientibus omnia iuris naturæ præscripta explicarunt, fcriptique confignavere. Ab hoc divino Hebræicæ fapientie volumine alias quodæ nationes, non excepta Græca, plura didicere cordato citius evidens est. Deficientibus Prophetis, Doctores, poliores legis spiritum circumvenire, atque temerare errorum rituum feveram exaggerare observantiam, legis cortici, seu litterali fenfui plus iusto inharere ceperunt. A Sacerdotibus, a Phariseis, a Scribis populi calamitas initium duxit, & populi a Doctores decepti seclerata in dies diffantia fenestam reprobationem, ultimamque excidium induxerunt: que tremenda formidandaque viciffitudo timore atque terrorem incutere omnibus debet. Si quidem illius sanctissime legis Doctores eo cæcitate pervenerunt, ut prima iuris naturæ elementa fustium lubilitatum circuitione de medio auferræ tentaverint. Quæ excogitaverint, ut iuramenta, que cum divina, tum humanæ focietatis vincula funt, implicarent, tollerentque de medio, narrat nobis ipse Christus Servator noster *Matth. XXIII. Quicum-*

Conc. Theol. Tom. VI.

*que (inquirebant Pharisei) iuraverit per templum, nihil est; qui autem iuraverit in auro templi, debet. Quibus exprobravit Christus: Stulti, & cæci. Quid enim maius est aurum, aut templum, quod sanctificat aurum? Iterum cavillabatur Pharisei: Et quicumque iuraverit in altari, nihil est; quicumque autem iuraverit in dono, quod est super illud, delictor. In quos Redemptor noster divinus sic investus est: Cæci, quid enim maius est donum, an altare, quod sanctificat donum? ... Vobis Scriba, & Pharisei hypocrite: qui decimatis mentham, & anethum, & cymidium, & reliquias que graviora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Quid quod ipsum altus a natura infitum mandatum honorandi parentes, Theologi Iudæorum corrumpere non funt veriti? Propugnabant quippe confilere votum offerendi Deo munera illa quibus parat, & matris egelgibus iubveniendum erat; peccareque filios, si factio voto patri indigenti fuccurrerent. *Matth. xv. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri: Mox quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecit mandatum Dei præceptum Synagoga Doctores, antecessentium Phariseorum, Scribarum, Sadducæorum vanis opinacionibus, altius allurgente populi reprobi iniquitate, peiora commenta, & fuperflitiora fignenta fuperftruxerunt, ut ex Rabbionum libris, & impio Talmudico volumine, fultitiarum pleffimium, aperte confant.**

V. Effulfa fuper univerfam terræ faciem errorum tenebras splendidissima IESU Christi lux dilipat, & iuris naturæ iacentem, oblcuratamque notitiam ad primum revocavit splendorem. Cum enim primas naturalis iuris fons fit ipsa divina natura, solus Deus iuris fons fit ipfa divina natura, solus Deus renovare cognitionem poterat. Altissima illa doctriina, & callissima vite sanctissima, quam in mundum divinitus invecitura advenit, cum naturali morum honestate, & iustitia non pugnant modo, verum etiam mirum in modum eam munle, roborat, atque confirmat. Quid quod ipse Christus, eufque Apostoli ad ipsum rectæ rationis tribunal repugnantes incredulos provocabant? Quid quod unum ex potiffimis creditillitatis myfteriorum fidei christiane argumentis est mirabilis eufdem doctriinæ cum naturali iure congruentia, atque confenfus? Pote Christi, & Apostolorum in celos abitum, Christianorum Doctores tanta diligentia iuris naturæ studium illuftrant,

dem mariti caritate clamatura quod fecerit, quia facere coacta est: interpellat Praefectum, fateatur omnia, quam fraudem palam faceret, ostendit. Tum vero Praefectus primo le reum, quod suis minis ad id ventum esset, pronuntiat, tamquam in alium sententiam dicens, de Arcydamii bonis libram fisco inferendam: illum vero mulierem dominam in eam terram, ubi proavum terram accepisset, induci. Nihil hic in aliquam partem disputo. Licet cuique agere sibi quod velit. Non enim de divinis auctoritatibus de prompta HISTORIA. Sed tamen, narrato factum non ita respuit hoc sensus humanus, quemadmodum antea, cum sine ullo exemplo res ipsa poneretur, hinc ruitur.

VII. Textum hunc non opposere neque Dailens, neque Clericus, severissimi Augustini censores. Ex suis ergo laudatis magistris illum, quemadmodum cetera adversus Patres, non transcribit Barbeyracus; sed ex nostris inferioribus libelli Casuistis, qui eundem allegant, ut iuris naturae ignorantiam ex Augustini mente invincibilem ostendant. Alter ex his est P. Dominicus Viva, qui in commentariis ad 2. prop. Alex. VIII. num. 2. falso in sensu laudatum Augustini textum obtrudit, ut praefatam ignorantiam probet, ubi etiam truncatum D. Thomae textum exhibet, ut suam roboraret opinionem; alter vero P. Lecci, qui in suo opere inscripto *Accidente contrapposte all'istoria del Probabilissimo* &c. hunc locum mihi obiecit, ut idipsum evinceret: quem vero irrito conatu, a alias ostendi in Libro cui titulus *Explicazione di quattro Paradosi* &c. pag. 112.

VII. Non est ergo quod sibi plaudat Barbeyracus, quasi quidquam novi nobis opposuerit. Triumphum ille canit loc. cit. num. 6. ac si luce meridiana clarius evicisset S. Augustini ignorantiam. Quid? clamat censor severus. Augustinus vester non legis Mosaicae Patriarchas, sed Christianos alloquitur, Christianorumque exempla prohibet. Si persuasus ille fuisset, veritatem esse maritis alteri homini ius eodere quod ipsi habent in uxoris corpus an vel momento suspensus herere potuisset? An non continuo desinisset: Circumstantiae minuunt quidem. Non autem auferunt actionis pravitatem? Secus agit Augustinus. Cuique lectorem, quod illi placuerit, cogitandum relinquit. Ignoravit ergo actionem esse pravam.

VIII. Quae olim adversus Casuistas laudatos dixi, nunc adversus Barbeyracum repeto, hoc solo discrimine, quod illos animo bono,

demissoque, erroneo in sensu interpretatos Augustinum dixerim; is contra superbe, & arroganter aequae ac imperite sancto Doctori imponit, atque insulsiat. Ubi Barbeyracus ignorantiam, & malam fidem simul evincam, primum exponam ipsam Augustini, quem illi opponit, textum, qui adulterio, consentiente viro, favere videtur; post alia Augustini loca transcribam.

IX. Et primum Augustinus questionem proponit, valeat ne coniux, altero consentiente coniuge, extraneo viro licite immisceri? Haec sunt illius verba sub initio disputationis suae prolata. Sed tamen utrum quod ait Apostolus: Mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir: similiter & vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: post in tantum valere, ut, permittente uxore, quae maritalis corporis potestatem habet, possit vir cum altero, quae nec aliena uxor sit, nec a viro discedat, concubere? In quaestione. Audi decisionem. Sed non ita est existimandum, ne hoc etiam femina, viro permittente, facere posse videatur; QUOD OMNIUM SENSUS EXCLUDIT. Haec illa sententia constituta, & omniunge sensu confirmata, subdit appavere (hoc siquidem significat verbum existere) causas posse, quae sensui humano licitam repraesentent praefatam copulam. Inter eiusmodi exempla illud quod anno 50. novae evenisse Antiochia perhibetur, narrat. Postea hoc pacto concludit. Nihil hic in aliquam partem disputo: licet cuique existimare quod velit. Non enim de divinis auctoritatibus de prompta HISTORIA est. Sed tamen, narrato hoc factum, non ita respuit humanus sensus, quod in illa muliere, viro iubente, commissum est, QUEMADMODUM ANTEA, cum sine ullo EXEMPLETO res ipsa poneretur, horruimus. De quo hic ambigit, ambato re, Augustinus? De doctrina? De malitia adulteri? Quis, nisi demens, dixerit? Quippe disputationis initio constituit, ita esse pravam hanc conjunctionem, ut eam OMNIUM SENSUS EXCLUDAT. De facti ergo, de historiae veritate ambigit, quae cum ex divinis Scripturis excerpta non sit, cuiusque arbitrio prudentissime illam relinquit. Hoc folio adicit, quod humanus sensus non ita perhorrescit adulterium quod consentiente viro ab illa muliere commissum est, sicut antea, cum non dum simile exemplum apparuerit. Haec est perspicua, haec germana Aeneasii doctrina. Quid in ea rationi dissonum? Quid cum Evangelio pugnam?

X. Verum, ut occultantia, ne dicam fraudes (habet enim hominem sperandum, insulantem

tum, & oventem humane tractare) Barbeyraci emicet evidentiis, finge Augustini doctrinam non esse adeo, uti revera est, periviam, genuinam, manifestam, sed ambiguitatem: nonne aequi censoris erat, alia Augustini loca consulere, ubi, omni ambiguitate sublata, quaestione hanc dirimit? Audiat ergo censor noster Augustinum Lib. de fide, & bon. oper. cap. vii. ubi haec habet: Absit ergo ut sensu non humano, sed plane humano, sic doleamus, cum flagitia corriguntur, tamquam consilia divini iuris; maxime in civitate Domini: in monte sancto eius, hoc est in Ecclesia, ubi nuptiarum non solum vinculum, verum etiam SACRAMENTUM ita commendatur, ut non liceat viro uxorem suam alteri tradere; quod in Republica tunc Romana non solum minime culpabiliter, verum etiam laudabiliter Cato fecisse perhibetur. Neque hic diutius modo disputare opus est, cum & illi quibus respondeo, NON AUDEANT AFFIRMARE, NULLUM HOC ESSE PECCATUM, NEQUE NEGENT ESSE ADULTERIUM, NE IPSI DOMINO, SACRATOQUE EVANGELIO APERTE CONVICANTUR OBSISTERE.

XI. Quid ad haec Barbeyrace? Cur, si ambiguis tibi erit alter locus, hunc non consulisti? Namquid, quia tantum tibi non erit ortus? Ecurr ergo virgine censoriam exercere in Augustinum ausus es? Alto fortasse silentio hunc textum praeterit, quod Augustinum audierit Lutheranorum, & Calvinistarum haereticum damnantem, cum matrimonium Sacramentum appellet? At fallor ipse. Quid refert, Augustinum asserere, Sacramentum esse matrimonium? Aberravit ille, sicut & ceteri Patres. Sicet se expeditur transalpini nostri Novatores. Quid desiderandum, inquit Fufendorffii, Thomasi, Heneci, Wolphi, Patribus istis, qui in exponendo natura iure divinae allegant Scripturas; sicut res ipsa Augustinus in recitato textu sanctum Evangelium, immo ipsum Christianum Dominum adduxit? Desiderite, queso, vos. Habetis ne in fess illis voluminibus de I. N. nuper editis in lucem a Wolfo, aliquod verilogium, quo demonstratione geometrica, Evangelio sublato, Catonem doceatis, & convinctis adulterium illud Antiochenum repugnare naturae iuri? Nos asserimus cum Augustino, quodlibet adulterium cum iure naturae pugnet; quin cum eodem Augustino addimus; sacramenti dignitatem, & sanctitatem federe: at simul negamus, rationes a iure naturae accedisse semper, & in omni circumstantiarum apparatu esse ita evidentes, ut divinis literis

opus minime sit; quemadmodum fabulantur Fufendorffius, Thomasi, Barbeyracus, & ceterique eisdem sectae.

XII. Repetit Barbeyracus in suo opere inscripto *Tractatus Moralis Patrum cap. xvi. §. 7.* inepte Augustinum asserere, historiam Antiochenam non reperiri in Scripturis: quoniam regulae quae in Scripturis reperiuntur, satis sunt pro occurrentium casuum decisione. Barbeyracus nos cogit, ut congruis quandoque vocabulis ipsum vocetamus. At non quae ille meretur, sed quae nos decet, adhibenda sunt. Iterum ergo audiat turgidus Censor. Augustinus dubium relinquit factum Antiochenum, quod non sit in divinis Scripturis enarratum: intra haec confinia totus concluditur illius perioche sensus. Ceterum non ignorat Augustinus, Scripturam adulterium damnare, cum expresse clamet, & Evangelium, & Christum Dominum, & omnium sensum illud execrari. Quae Barbeyracus obtrudit §. 8. ex iis quae dixi, convulsit sua. Duo illius verba transcribere lubet latine verba, ut intelligant lectores, cuius indolis sit Barbeyracus iste. Clamat ergo: Illis utamquam directores, & magistros habebimus in morum materia qui in tanti momenti punctis facultatem impertiunt id credendi quod nobis placet! Auditis scrupulosum Calvinistam, qui deploret hanc liberatam credendi quae nobis placet, concessam ab Augustino? Sequatur ergo catholicam Ecclesiam, quae credenda definit quae ei non placet. Sed quid furdo canimus? Iam dictum est, Augustinum facultatem concedere credendi, aut respuendi factum Antiochenum, quod sit humana historiae narratum; seus iudicandi licitum, aut illicitum adulterium, quod omnium sensu damnari testatur.

XIII. Adhuc insidit Barbeyracus, qui §. 9. fustime cavillari fudet nonnulla quae S. Augustinus scribit contra adulterium Lib. I. cap. 11. de libero arbitrio. Quos integros libros S. Doctor scribit de adulterio coniugii, ubi est institutum malitiam adulteri pleno in lumine ponit. Istos aggredi non est ausus Barbeyracus noster. Carpere adnititur quaedam Augustini verba, quae truncata referit; & quia illorum assequi sensum non valet, deridenda propinat. Plura mihi impendula folia essent, si dicacissimi hominis quiquillas omnes displicere, & reticere vellem; & plus illic herere in limine, cum grandis mihi restat via. Illud recordari satis fit, Augustinum Lib. de liber. arbit. obiter, & praeter institutum de adulterio scribere. Quae non ideo dico, quia Augustinus quidquam vel ambigui ubi ha-

beat in favorem adulterii; sed ut ahimi candorem, mentisque rectitudinem Barbeyraci patefaciam. Ne autem in re apertissima tempus prodigam, pauca Angulini verba transcribo, ut vel ex illis colligere lector possit, quanam sit Angulini adversus adulterium doctrina. In dialogo formam scribit librum ultimum S. Doctor. Incipit Aug. *Die ego prius, cur adulterium male fieri patet? An quia id facere lex vetat?* Ego. *Non sane ideo malum est, quia vetata lex; sed ideo vetata lex, quia malum est.* Aug. *Quid, si quisquam nos exagitet, exaggerans delectationem adulterii, & querens a nobis cur hoc malum, & damnatione dignum iudicemus, cum ad auctoritatem legis consugiendum casus hominibus, iam non tantum credere, sed intelligere cupientibus? Nam & ego tecum credo, & inconvulso credo, omnibusque populis & gentibus credendum clamo, quod esse adulterium; sed non molimur id malum esse fidem recipimus, etiam intelligendo scire, ac tenere firmi sumus. Considera, quantum potes, & renova mihi, quamvis ratione adulterium malum esse cognoveris.* Ego. *Hoc scio malum esse, quod hoc ipse in uxore mea pati nullo. Quisquis autem alteri facit quod sibi fieri non vult, male utique facit.* Aug. *Quid, si quisquam libido ea fit &c.*

XIV. Barbeyracus noster, truncato capite orationis Augulini, ab his ultimis verbis initium ducit, & rationes omnes quas ad evincendam adulterii malitiam S. Doctor proprio, & interlocutorum ore asserit, cavillari, & corrodere perentat. Ineptum velle, si estuldem omnes ineptias profugare ipse. Si lectores aliqui de mala Barbeyraci fide in corumpenda Angulini doctrina ambigebant, illos rogo ut laudatum Angulini librum percurrant; & nisi ira succenderit sint Barbeyraci, & poenas me daturum spondeo. Contemptus itaque ineptissimi reculis, ad alteram profitandam calumniam accedo.

XV. Obicit secundo loco Barbeyracus in laud. prof. Augulini epist. cl. 11. alia. l. IV. ad Marcionem, docere, iustos omnium iure potiri, infideles vere legitime possidere nihil: quia doctrina indicata, his verbis crocitat. *Principium abominabile, quod a summo ad ima humanam pervenit societatem:* Calumniam hac priore impenditor est, quae evidenter veteratoris hominis impudenciam manifestat. Iam doctissimi Monachi Benedictini in nova editione advertent, S. Augulini loco. cit. ex Salomone Prov. cap. XVII. vers. 6. hunc adducere textum: *Eius qui fidelis est, totus mundus dicitur; illius autem qui*

infidelis est, nec obolus. Textus iste neque in Hebr. neque in Vulgar. sed tantum in Septuaginta, & Arabica versione reperitur. Illo tamen utuntur SS. Ambrosius, Hieronymus, Augulianus, Callistus. Porro Augulini praefatum textum his verbis interpretatur. *Nonne omnes qui sibi videntur gaudere licite acquisitis, etque uti nesciunt, aliena possidere continentur? Hoc enim certe alienum non est quod iure possidetur. Hoc autem iure quod iuste, & hoc iuste quod bene. Omne igitur quod male possidetur, alienum est; male autem possidet qui male utitur.* Ut mentem Angulini facilius teneas, scias oportet, illum in hac ipsa epistola, & eadem quidem pagina, urge re omnes ad cuiusque rei ablata restitutionem. Advocatis potissimum impropertat, quod male acquisita non restituant, nulla distinctione peccatoris, & iusti facta. Quis tandem Advocatus, aut ex Advocato iure optimus facile reperitur, qui suscepto suo dicat: *Recipe quod mihi, cum tibi male adesse, dedisti, & redde adversario tuo quod, me agente, inique absumpsi?* Et tamen, quem prius non recte vita rectissime pariter, etiam hoc facere debet, ut si ille qui inique litigavit, non vult admittitur corrigere iniquitatem, eius tamen iniquitatis nihil esse habere mercedem: nisi forte restituendum est alienum, quod per fructum clanculo auferunt; & restituendum non est alienum, quod in ipso foro, ubi peccata puniuntur, decepto iudice, & circumventis legibus obtinetur. Quid dicam de usuris, quas etiam ipse leges, & iudices recte iubent? An crudelior est qui subrahit aliquem, vel eripit divitiis quam qui trucidat pauperem senore? Hac, atque huiusmodi male utique possidentur & vellem ut restituere, sed non est quo iudice repetantur. Iam vero, si prudenter inteamur quod scriptum est: *Fidelis hominis totus mundus dicitur* Augulini epist. infidelis autem nec obolus &c.

XVI. Primum Augulini magnam epistolae partem occupat, ut societatis iura, & iustitiae consuetudine. Debitorum ad reddenda aliena urget: creditores admonet, ne fiant in pauperes debitores qui solvendo non sunt. Per varios perlorum gradus discursit, & omnes intravit, hortaturque ad mutuan servandam iustitiam, cuius laelo iura locietatis infringit. Nihilibi distinctionis iusti, & peccatoris meminit. Tandem sub epistole fine occasione interpretandi laudati textus Salomonis morali exhortatione ius alloquitur lectores, eos ante supremi Domini tribunal sistit, & ut in mentem ibi revocent hortatur, omnia bona a Deo accepisse eum in fi-

nena

nem ut bene iidem utantur. Qui enim eadem in malos usus dilatravit, cum in hunc finem non acciperit, Deo supremo distributori reddere rationem debebunt, tamquam illegitimi possessores: qui enim bonis male utitur, illa in iuste possidet, cum ad bonum, non ad malum usum a Deo illa accepit, nisi omnia iure possident, quia, quatenus iusti, omnibus bene utuntur. Ergo iusti accipere omnia iniquorum bona valent? Tantum impingere Angulino calumniam solus Barbeyraci potuit. Et profecto, si vera sunt Barbeyraci commenta, necessario consequitur iustos totius mundi illico dominos evadere, exclusis peccatoribus, & infidelibus omnibus, Quod monstruosum inventum quis, nisi demeritissimus, effutierit Angulino in mentem venisse? Nam, si iusti peccatorum bona acciperent, continuo non iusti, sed raptores evaderent; quia, si bonis terrenis inhierent, iusti paulatim esse delinere. Omnia ergo iusti iure possident, quia nihil habent quo non bene utantur: quoniam ideo iusti, quia omnia quo mundi sunt, nihil faciunt; & quo iustiores, eo sunt tenerum rerum magis contemptores. Contra iniqui, quatenus iniqui, mancipia sunt divitiarum, quas in malos dilatravit usus. Porro, cum in tales usus eas a Deo non acciperit, ideo Augulini asserit, iniquos, & infideles bona legitime non possidere, quatenus in malos usus eadem prodigunt. Quin tantum abest, quidquam hic S. Doctorem naturae iuripollium docere, ut contra germano in sentit oraculo Salomonis interpretetur.

XVII. Quid? arguabit iterum Barbeyracus. Si infideles, & iniqui, qui bonis abutuntur, eadem iure non possident, licitum erit ad iidem illa surripere; aut ipsi adiri sunt praefata bona iustis viris restituere. Cui cavillationi hac reponit Augulini ibidem. *Sed inter hac tollatur iniquitas male habentium, & quaedam inter eos iura constituantur, quae appellatur civilia, non quod hinc fiat ut bene utentes sint, sed ut male utentes minus molesti sint, donec fideles, & pii, quorum iure sunt omnia, qui vel ex illis sunt, vel inter ipsos tantisper viventes malicorum non obstruuntur, sed exercentur, perveniant ad illam civitatem, ubi hereditas aternitatis est, ubi non habent nisi iustus locum, non nisi sapiens principatum, ubi possidentur, quicumque ibi erunt, vere iust.* Sed tamen etiam hic non interdicimus, ut secundum mores, legesque terrenas non restituantur aliena.

XVIII. Quae Barbeyracus infaricit in tractatu Moralium Patrum cap. XVI. §. 15. non con-

fusionationem, sed contemptum, non indignationem, sed commiserationem caeci, & impudentis hominis meretur. *Tota Augulini oratio in interpretatione oraculi Salomonis eo tendit, quod omnia bona in finem ob quem a Deo data sunt, dilatrabantur: & iuxta hunc respectum, a Deo illa accepit, utrum, eadem legitime non possident; sed tamquam iniusti possessores poenas apud supremum iudicem luent. Possident vero iure naturali, & civili in hoc mundo: & qui peccatoribus, & infidelibus bona abique iusto titulo surripere, peccarent contra usus naturae & divinum, nedum contra civiles leges. Quoniam sibi sibi Deus reservavit iudicium ferendum in bonos, aut malos usus bonorum. Iterum clamitat Barbeyracus, Augulini non distinguere, peccatores ipsos quandoque bene, & interdum male uti bonis; nec officium caritatis a iure proprietatis. In commentario me, quo obiter ad calcem suae epistole S. Doctor interpretatur oraculum Salomonis in sensu morali, & mystico, ut lectores suos ad aeternam hereditatem capessendam excitaret; in hac, inquam, brevissima interpretatione mediae praecipua iuris naturae, & discrimen quod inter ius proprietatis, & officium caritatis intercedit, & quando nam bene, quando vero male peccatores abutuntur, explicare S. Doctor debet. Quid quod in eadem ipsa epistola itorum plura docet; in aliis vero libris tanta perspicacitate luce praefata omnia describit, uti locus Barbeyracus aulus fuerit hac de re Augulino calumniam impingere? Accien Dallei, Clerici, & aliorum haec iugerant. *Qui Barbeyraci tanta reservata impolitura erant, profecto tanto censoris digni.**

XIX. Ut ad aliam cramen Augulino impactum gradum faciat Barbeyracus, his verbis libi viam parat S. 29. sui tract. Moral. &c. *Dicere plura possem, ut evidenter notum fierem, quam impedita, quam falsa sint principia S. Augulini principia. Sed en, quod instat... opinio scilicet horrenda ipsius Patris de vi, & persecutione in causal religionis. In secanm reducti censor acutus in praefatione ad usus naturae & gentium crambem illam millies recoctam, controverliam nempe deluita haereticorum punitione. Quia in causa Barbeyracus adversarios habet, nedum Catholicos omnes ab Apostolis ad hac usque tempora, verum fiam Pseudo patriarcham Calvinum, suos Calvinistas, nedam Remonstrantes, & Protestantis plurimos. P. Cellier suo calamo moderationem, mansuetudinem, & lelaniam Augulini patefacit, commanem Ga-*

tho-

tholorum causam defendit. Dominus Barbeyracus rancida libertinorum, qui nullum experiri iudicem vellent, reficit commenta, in subsidium vocato Clerico fuo. Ut igitur aliud argumentum lector habeas geni Barbeyraci, scias velim, Ioannem Clericum per ceteris severissimum aequae aduacillimam criticen exercuisse in Augustini opera subalcitio nomine *Ioannis Pheroponi*; & inter cetera propaganda ab eo in haereticos perlocutionem exaggerat. Cl. Ludovicus Antonius Muratorius in suo revera doctissimo opere de moderacione ingeniorum *Lib. II.* pluribus capitulis ex insituito Pheroponi sophismata, cavillationes, atque impolitas utraqueque explodit, labefactavit, & iavitis rationum momentis evicit, quam sit iusta, quam necessaria haereticorum puniio. Dominus Barbeyracus sua nativa, atque veracunda fronte remittit lectionem ad videndum Pheroponum, Petrum Basilium, ceteroque eiusdem furoris homines. *Vozes Pheroponi, Vozes Commentarii Philosophicae Bayle &c.* De Muratorio vero Pheroponi debellatore alium silentium. Haec disputandi ratio in religionis negotio Lutheranicis, Calvinianisque familiarissima, Barbeyraco vero unica, scilicet, rancidula, & millies contrita fororum commenta iterum recouere, atque de libro in quaternum transcribere, illa alius exaggerare, & aucto popello vehementius inculcare, & quae a Catholicis contra scripta sunt, alto abvolvere silentio. Haec ne ingeniis hominis disputandi methodus, & non potius sophistica, vitiligatoris, & pernicissae rabula? Ne in simile vitium ipse incidam, absit ut verbum repenam pro defendenda iusta haereticorum puniioe contra Barbeyracum, quem potissimum in hac lre commiseracione aliqua digno reputo: causam quippe agit suam. *Tolerantissimus, & indifferensissimus* Barbeyraco, fuoque Pheropono, iuxta Clerico, & impio Petro Basilio religio est. Qui plenam istius controversiae notitiam de iusta haereticorum puniioe ab Augustino propugnata habere cupit, consulari praeter innumeros alios Catholicos Cl. Muratorius *loc. cit.* Et haec paucis pro S. Augustino contra Barbeyracum dixisse iam alibi.

XX. S. AMBROSIO obagnit virtutem plus illo laudibus extulit. Ne iniuria, si carnalis Reformatorum, & Protestantium religio spectetur. Equid? Placere ne sectarioris illis cohibita potest, si septentrionalium haeretum Protopatriarcha Lutherus implacabile caelii vitae indixit bellum, impossibi-

lemque observata eam asseruit? Et ut opere comperit faceret se, veluti suum in luto, triginta annorum spatio fecidissimum duxisse vitam, qua novae iuxta Reformationem viam pararet, fere quinquagenarius consumptam lacram virginem in matrimonium duxit. Catholicorum Scriptores nonnulli acri quandoque sulo, & animo quasi succento Lutheracorum, & Calvinitarum frigidis adversus illum, & Calvinitarum frigidis aduacillimam batam virginitatem misere genti, quae a contra ego comparatior misere genti, quae a Patriarchis suis impossibilium esse cohibita didicit, quae excucillatos Monachos, & totam virginitatis temeratos, ut fuos colit Apolos. Quid itaque mirum, si horrida illis callitas virginalis est? Mirum, quod in Virgine Sanctissima virginitatem non derelictum. Salaces homines non confutandi, sed ad Ethnicos, ad Vestales amandi, ut aliquo suffundantur pudore. Nec est quod reponant se improbare in Patribus, quod ita virginitatem exaltent, ut nuptias damnare videantur. Ita ne vero? Equae fronte tanta obtruduntur postura, si Patres uno ore docent, Christum Dominum ad sacramenta dignitatem nuptias evexisse? Ne multa. Apud Lutheranos, Calvinianoque, dum virginitatis elogia pangunt Patres, turpiter errant. Dum matrimonium sacramentum consistunt, aberrant. Quid, quae, hominum illi sunt? Sapientiores quiddecim saeculorum Doctores christianae religionis dogmata ignorarunt, donec novus aegularis Moyses Lutherus cum iuxta Catharina, & Bucerus cum sua duplici uxore, ad hoc quod attinet, Mahumetis non Christo similes, ignorantes tenebras fugarent.

XXI. Sed pauca verba vibret isplenit S. Ambrosius contra Barbeyracum, effusentem sanctum Doctorem facras contemnere nuptias. Praefert Apollolus virginitatem coniugio. *Quis matrimonio iugit virginitatem suam, bene fecit, & qui non iugit, malus fecit.* I. Cor. vii. 48. Idem asserit Ambrosius. *Honorabilis coniugium, sed honorabilior integritas.* Lib. de vid. cap. xi. Item cap. ii. *Licet ergo nubere, sed pulchrius est abstinere.* Audi Barbeyracae, quae sequuntur. *Dicit aliquis: Ergo dissuades nuptias? Ego vero suadeo, & damno eos qui dissuadere consueverunt, ut ipse qui Sara, & Rebecca, & Rachel, ceterarumque coniugia femininarum veterum pro documentis singularium virtutum recensere solem.* Non itaque dissuadeo nuptias, sed enuero fructus sacrae virginitatis. Lib. de virg. cap. vii. num. 34. Paucis haec S. Ambrosii verba obtruduntur Lutheracorum, & Calvinianorum ora obtrudunt.

XXII. Alterum crimen quod Barbeyracus S. Am-

S. Ambrosio impingit *cit. prof. §. 9.* est, quod iuram absolute damnaverit. Ad hoc quod attinet, censor non imponit S. Ambrosio, qui repta omnem prorsus iuram derelictam. Sed dicimus, inter haereticos quae Pseudopatriarcha Calvinus evomit, unam esse iururam defendentem. Ante quippe Calvinum nedum universa catholica Ecclesia, verum etiam Lutherant ipsi iururam quaslibet improbarunt. Quam acriter Bucerus, Brentius, Melancthonius invecti adversus iururam sunt, palam fecit tum in *Commentario in Encyclopaediae BE. NEDICTI XIV.* tum in *Appendice 2. ad usum contractus trini.* Calvinus post xv. ab Evangelii promulgatione saecula haerem licti tenoris partim commentus ipse est, partim a praedecessoribus haereticis, ut alia errorum portenta, mutatuus est. Tantum itaque abest ut cum Barbeyraco super hoc puncto contendamus, quin ultro, & quam libenter fateamur, & Ambrosium, & omnes Patres, omneque Ecclesiae Catholico-Romanae Doctores iuram, sive moderatam, sive immoderatam, tanquam ius divino, & naturalis oppositam, damnare. Pudere debet parvulam sectulariorum turbam adversus omnium saeculorum Doctorem multitudinem cervicem erigere. Sed haec est eorum conditio, ut medicis in meridie, sole splendente, nihil videant.

XXIII. Quod tertio loco Barbeyracus adversus S. Ambrosium obtrudit, omnem fite, aduacillimam. Contendit homo iste, S. Ambrosium in suo de Officiis opere Ciceronem sibi imitandum proposuisse. Et haec libid in *cit. prof. §. 9.* quae ex Gallico idiomate in Latinum verba profero. *Verum quidquid asserit Theologus Lutheranus (Mich. Fortichius Professor Tumbingensis) qui Ventenberge hoc opus vulgavit, dissertationibus eiusdem sententiam ornatum, si quaedam Evangelii peculiaritatem principia, quae hoc in opere S. Ambrosii sententiam, una cum sacrae Scripturarum exemplis, quae perpetuo referunt, sed passim male explicata, excipias, minime asserere vereor, ipse sententiam sepe infra prototypum, sive sibi elegantiam, & facilitate, sive operis economiam, remanque collocacionem, sive ceuragionem sollicitum, & ratiocinii rectitudinem spectet.*

XXIV. Haec est Calvinista nostri criticen in sanctum Ecclesiae Doctorem. Ethnicus ergo Cicerio in formandis hominum moribus sancto Ambrosio praeritantur est? Pro Calvinitarum Reformatorum regimine Paganum Idololatram gravissimum Ecclesiae Doctorem, qui castitatem suadet, qui senora damnat, qui fa-

cras esse nuptias asserit, praefere Barbeyracus forte non immerito potuisset. Ad nihil impotens illius audacia est, dum autem de Officiis S. Ambrosii opus, caelesti lumine illustratum, longe Tullianorum opere inferius esse definit. Vellens Tullianum esse episcopo hunc sanctorum Patrum censorem, si saltem, ut Dalaers, ut Clericus, intra illa qua calumniantis consista se se continuisset. At tanta est hominis istius temeritas, ut necessario actiores voces evigat, compellatque recedere ab illa scribenda ratione quam etiam in haereticorum confutatione adhibendum suademus. Sit Tullianum eloquium elegantius, sit venustius. Quid haec ad explicanda hominis christianis officia conferunt? Christi enim doctrina Rhetorum fucus, & verborum lenocinia designatur. Passim finire divinarum Scripturarum textus interpretatur Ambrosius? Illius ratiocinatio parum constans? Ecce? Audi. Tullius docet, teste Ambrosio *Lib. I. offic. cap. xxviii.* primam esse formam iustitiae, ut *nenini quis noceat nisi laesissus iniuria.* Hoc reponit S. Ambrosius, pugnat cum Evangelii doctrina, quae beneficia pro iniuria rependere suadet. *Quod (inquit S. Doctorem ibidem) Evangelii veritate vacuatur: vult enim Scriptura ut in nobis sit spiritus Filii hominis, qui vult conferre gratiam, non inferre iniuriam.* Falsa ne interpretatio isthaec, o Barbeyrace? Altera iustitia forma, a Tullio asserita, est eiusmodi. *Deinde formam iustitiae (subdit Ambrosius tibi) putaverunt, ut quis communia, id est publica pro publicis habeat, privata pro suis.* Nature ordo communia omnia facit. Rerum occupatio proprietatem invenit. *Ne hoc quidem (pergit Ambrosius) sciendum naturam: natura enim omnia omnibus in commune profudit: sic enim Deus generari iussit omnia, ut passus omnibus communis esset, & terra foret omnium quaedam possessio. Natura igitur ius commune generavit, ut participatio ius sit privata.* At, ut magis pateat quae sit Barbeyraci criticen in S. Ambrosio, lubet nonnulla alia eiusdem S. Doctores verba transcribere. Paucis enim plura exprimit. Ego secundum voluntatem Dei, de naturae copulam, invicem nobis esse auxilio debemus, certare officios, velut in medio omnes utilitates ponere.... *Magnus itaque splendor iustitiae, quae aliis potius nata quam sibi, communitatem, & societatem nostram aduacuat, ut suo iudicio omnia subiecta habeat, operum alius ferat, pecuniam conferat, officia non abinat, pericula suscipiat aliena. Neque Doctorem sanctus proprietatem rerum iure gentium*

tium inuestam absolute excludit; sed eo illius doctrina spectat, ut auiditatem augendam diuitiarum, & malum earundem usum, ut cupiditatem ceteros fratres ad paupertatem, inopiamque redigendi improbet, damnetque, ut denique Christianos exeret ad subleuandam aliorum egestatem, superflua pauperibus impertiendo: quæ est ipsissima Augustini doctrina ex Evangelio hausta. Hæc sunt verba quibus sua promittit sententia Ambrosii Lib. I. Offic. cap. xxviii. *Etentia, dum augere opes, aggregare pecunias, occupare terras possessionibus cupimus, prestare diuitiis, iustitia formam eximus, beneficentiam communem amissimus. Quomodo enim potest esse iustus qui sudet eripere alteri quod sibi quaerit? Potentia quoque cupiditas formam iustitie efficiat? Quomodo enim potest pro aliis interuenire qui alios sibi subiacere conatur; & infirma aduersus potentes opem ferre qui ipse grauem libertatis afficit potentiam? Non est quod multis a Barbeyraci inceptis censuris S. Doctorem asseram. Quæ in laudata præstatione congerit censor, satis superque exploitit P. Cellier.*

XXV. Verum contra hunc Patrum defensorum iterum conatus suos exerit Barbeyracus in suo tractatu *Moralis Patrum cap. xiiii.* Clamar §. 12. *fe non debere propriam mentis rationem litare iudicio antiquorum Ecclesie Doctorem, qui propria ratione tam male abusi sunt, quique eodem modo sese auctoritati deuorunt.* Apologiam §. 16. pro Cicerone contra Ambrosium texit. Ambrosius, pluresque alii Patres, tum antiquiores, tum posteriores, difficultatim displicentes occidenti aggressorem, latronemque, atque adeo grauissimum amittende innocentie periculum, insuper serio repantates fieri hunc posse ut aggressor, vel latronis corpus intermaratur, quin simul anima detrudatur in infernum, hortati sunt fideles, in Schola Christi imbutos, ut his in eventis facerent Deo profratribus ut vitam, quemadmodum Christus Dominus in cruce pro omnibus inimicis donauit suam.

XXVI. Tam diuina doctrina displicet Barbeyrac, quoad eam in Calviniana schola non didicerit. Illam tamen probat, commendatque vel ipse *Grotius cap. 1. in Ioan. & cap. v. in Matth.* & commendare debent quot Evangelium professentur. Ad auctoritatem Grotii, cuius verba dedit P. Cellier, nihil reponit; sed Ciceronis sententiam Patrum Ecclesie doctrinæ preponit homo reformatus. Plurimas alias ejusdem imposturas in S. Ambrosium prætere, tamquam ine-

plissimas. Nec dubito fore ut quispiam dicere ausit, plura me silentio tegere, quod nesciam illa retellere; cum sint omnia vanissima. Quod si aliquis futurus sit qui Barbeyraci subtilissimas censuras propugnare velit, illius cerebro faulta precamur.

XXVII. Paucæ de LACTANTIO dicam, quem Barbeyracus accusat, docere, *virum bonum nec arma deferre, nec negotiationem exercere in remotis regionibus debere.* Odiùm quo in antiquis Ecclesie Patres, qui in necessum hæresim Calvinianam, & Lutheranicam profocurant, ardet censor noster, ut illum excacauit, ut ea omnia aduersus eisdem ipasit que in mentem illi ueniunt. Lactantius minime uerat cuiquam arma deferre, neque mercatoriam artem agere; sed ait, ut aduertit P. Cellier, *fe non uidere curisita peragere homo iustus debeat, necessitate sublatâ. Cur enim nauiget (inquit Lactantius) aut quid petat ex aliena terra, cui iustus sua? Cur autem belligeret, ac se alienis furoribus miscat, in cuius animo pax cum hominibus perpetua uersetur. Aut humana sanguine delictabitur qui non modo ipse eadem facere, sed interesse facientibus, & adspicere ducit uesas?*

Patres sancti Christo, Apollolique propinquos, diuini Magistri ubique inelamantissimos, diuinae pietatis, diuitiarumque grauissima obitacula assequende æternæ uitæ, doctrinam celestem, occasione data, fidelibus altim inculcabant. Ab amore diuitiarum immortali illos abstrere curabant. Grauissima belli, diuitiarumque pericula pro dignitate exaggerabant, ut eorumdem corda ad celestia bona comparanda inflammarent. Sublimiora evangelicæ doctrinæ consilia explicabant, missis tunc secretioris naturæ arcanis, quæ antea, aut post, vel alibi manifestabant. Barbeyracus uerborum Patrum uenator, in uel uocem offendat quæ plures sentus excipiat, illico eam arrodere, cavillarique in delictis habet. Casus a Carneade propositos dicit Lactantius *Lib. V. in Iul. cap. xvii.* & dicitur a Marci Tullii opinione sententiam proklam a Marci Tullii opinione sententiam proklam. Hæc quoque displicet Barbeyrac, qui sublimem euangelicæ perfectionis doctrinam ignorat, non fecit ac Cicero, cuius cogitationes Ecclesie Patrum sapientie antepontit.

XXVIII. Lactantio quoque exprobat Barbeyracus, quod uirum omnem absolute damnauerit. Mirandum quod non suggestit Patres, propterea quod damnant polygamiam, furta, homicidia, & horrendiora flagitia. Tam supra, obiter licet, dictum est, Patres omnes, & cuiusque seculi Doctores Ecclesie catholice,

ca, Scripturarum luculentissimis documentis inaiolos, fenora reprobare. Oppositum a duobus citatur locis propugnare Reformati Calvinitate, Scripturæ nobis luculentissime sunt contra utram. Pro utra Scripturæ itare adfirmat Calviniste. Quis illius controverſie Index? Scripturæ? At utraq; pars pro fe illas allegat. Alterutrum ergo: aut iis interminabilis, aut iudex admittendus. Nullam iudicem hæretici uolunt. Nullus ergo controverſie terminus. Quisq; ergo sibi iudex, quisq; ergo suam habet fidem, quisq; suam religionem. Huc tandem recta deducit uouatorum læta. Si enim nullus est iudex super uera, aut falsa legum intelligentia; omnia confusa, omnia perturbata in mundo erunt. Verum, si ultra hæc urgerem, ab infirmita uia declinarem. Fateor itaque utram omnem alius deuotere Lactantium; atque Barbeyracum cum suo Pseudopartiano Calvinio, ceterisque Reformatis, sed deformatis, & Lutheranis turpissime errare, dum uitas defendunt.

XXIX. Hæc tunc ex innumeris calumniis, Patribus a Barbeyraci infictis, pauca cursim indicauit. Adicere nunc lubet nonnulla ex iis quæ Christianus Thomæus Lutheranus, in audacia, & impudentia Barbeyraci nequam secundu, aduersus Patres Ecclesie obtrudit in *Ist. tur. natur. cap. 111.* Sperandum erit, inquit, fore ut, exorto in hoc mundo iustitie sole Christo Domino, naturalis luminis ulus reuiuifceret. At euenit (subdit §. 2.) *ut in modis hæc sane doctrinæ luce errores priuilegiati, ne consules luminis naturalis, & supernaturalis usus, post reformationem, & ascensionem Christi in celo, adhuc etiam uentibus Apollolis, iterum caput exercent; mortuis autem Apollolis, si non omnibus, saltem pene omnium Christianorum nomine superbientium animis fe se infinnauerunt.*

XXX. Originem tam subitaneæ mutationis continuo patefacit homo eruditus. Quamdiu, inquit, pilatorum, idiotarumque cordibus inter Christianos hæsit, tandiu pura & intaminata emicuit. Verum simulatæ Ethnicorum eruditus plures, præcipue Stoicorum, Christo nomen dederunt, illico doctrinam Christianam pollare aggressi sunt. Disputationes inter Christianos ex iudicis, & Christianis ex Ethnicis factos seruere coeperant; & hinc discidia, atque pugnantæ ortæ opiniones sunt. Augulinius præ ceteris Philosophis Platonem extollit, & prædicat. Tempore Constantini Magni erudit ex ethnicismo in christianissimum transerebant modum docen-

di, inquit §. 10. & 11. *uerosum quidem, & amicum, sed simul sôphisticum, oratorium, riuantem, & affectus ubique fluctantem.* Ethnicis opinionibus abinebantur, quibus namquam in mentem uenerant; & postea iracundis, & uehementibus disputationibus chinare restabantur. *Modo loco refutationum rationabilium uenturum exclamationibus, interrogatiuibus oratoris, aut inuictibus, & uerbis maledicis, porum, aut nihil ad rem facientibus. Modò continebant responsum ad dubia proposita, & loco responsionis usurpabant digressiones longæ questas, ac sanas & sobrias doctrinæ christianas argumentis insufficientibus confirmabant.* Quinam illi Ethnicorum calumniatores, atque inepti eorumdem confutatores? Lactantius, Iulianus Martyr, Athenagoras, Tertullianus, Origenes, Ambrosius, Augulinius, ceterique catholice Ecclesie Doctores. Post Christi, & Apollolorum in celo ascensionem extincta christiana Ecclesia iacuit usque ad exuoluntatum, uocaturumque Lutherum. Tam festiua deliria idcirco refero, ut uniuerso orbi, Lutheroranum, Reformatorumque lepida cæcota pateant. Et ne Christiano Thomæo, censori sane mendacissimo, quidquam imponere uidear, audi quæ continuo subdit §. 12. *Mentimur quod ante plures annos B. Pater (Iacobus Thomæus) dum Lipsie professor oratorie esset, in publicis lectionibus auditoribus suis analyses disputationum quarumdam Lactantii aduersus Ethnicorum, secundum regulas bene methodi disputandi in calanum dicitur, & uarios hæcenus memoratos in magna copiosi monstrauerit, quas adhuc in eius MS. possideo &c.* De Ambrosio, & de ceteris Patribus uidebitur, si non omnibus, saltem pene omnium Christianorum nomine superbientium animis fe se infinnauerunt.

XXXI. Si primis aureæ ætatis religionis christiane seculis tam dense ignorantia tenebræ doctores Christianorum mentes occupant, colligere quoque facile potest, quantæ fuerit eruditio posteriorum temporum, in quibus (subdit historicus noster §. 13.) *stulta rationandi quotidie magna decreta, contra rite & pugna Andabatico magna incrementa coeperunt; uari illi non emendati, sed potius*

potius aucti fuerint. Et quemadmodum rivulus, quo a fonte longius recedit, turbulentior evadit; sic quoque iuris naturae scientia eo maiora subivit detrimenta, quo vetustior facta aetas est ad tempus usque Lutheri. Tum enim, canit Christianus Thomae §. 14. multi Potestantium Theologorum, in primis vero B. Lutherus noster, Chytraeus, & alii... de hoc abusu interpretationis a Philone, Ambrosio, Origene, & aliis Ecclesiae Patribus, commo quibuslibet habuisse religionem? Impudentia Clerici in carpendis Patribus cuiusmodi ignota est? Hos nullius religionis duces legitur Christianus Thomae §. dignissimum tantis magistris discipulus. Infra eivincam demonstratione evidentissima, methodum quam fidei proposuerunt Thomae §. Barbeyraeus, Fuldendorius, Wolfius, ceterique Protestantibus in explicandis naturae arcanis, esse omnium errorum fontem. Fundus quippe iuris naturae animae rationalis, seu naturae humanae est. Communis hominum vox pandit vere naturae istius arcanam, praecipiones, & sensa. Deinde Doctores laudati communes hominum, & quidem doctorem praecipiones, & voces. Repugnant ergo naturae instinctui, ac primis, intimique eundem sensibus; & demantes, ad hoc quod attinet, manifestissimi sunt. Verum de hoc fufius infra.

XXXIII. Finem huic capiti impono nonnullis eiusdem Christiani Thomae sententiis. Singulari providentiae divinae ascribit, quod superiori saeculo Abrahamus Scultetus navos, erroreque Patrum in compendium redegerit; eundemque legendum iuggerit, sicut & Dupinium, Clericum, & potissimum Barbeyraeam, de quo loc. cit. §. 22. haec scribit. *Clarissime (Barbeyraeus) monstravit, quod Aristhenagoras, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Origenes, Coprinus, Lactantius, Basilides, Gregorius Nazianzenus, Ambrosius, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, Leo, Gregorius Magnus (in eadem Patrum Ecclesiae praecipionem, & postum pro Sanctis habiturum) non solum in doctrina morali parum aut nihil severerint, sed & in explicacione Scripturae sacrae, aut alia occasione ita severa, varia noxia, & erronea, ac non solum haec Evangelii, sed & iuri naturae adversaria dogmata (ut ipse loquitur) in animis auditorum suorum disseminaverint. In morum doctrina noxia docuere Patres? Quanam haec? Quanam? Virginitatem praefertunt matrimonio, ut sanctius custodiatur, evocantiam Christum, ut sanctius custodiatur, dignitatem. Usurum asserunt ad sacramenti dignitatem. Usurum asserunt, sive magnas, sive parvas, damnas omnes, sive magnas, sive parvas, damnant, seivitia suadent, quae elionibus, &*

bi vendicant. At modestissimum Thomae formidans ne sui evangelici homines contra fidei Patrum contemptorem irrorant, non est minus plenus Patrum menda exponere, orbemque universam utiqueque illuminare. Cantantitates quas sustinere severentissimi illi divinae religionis desultores, Petrus Baelius, Clericus, & Dallaus, ob Patrum contemptum, indicat. Quem eruditior lateret, impiissimum Sannioneum Petrum Baelium loco quamlibet habuisse religionem? Impudentia Clerici in carpendis Patribus cuiusmodi ignota est? Hos nullius religionis duces legitur Christianus Thomae §. dignissimum tantis magistris discipulus. Infra eivincam demonstratione evidentissima, methodum quam fidei proposuerunt Thomae §. Barbeyraeus, Fuldendorius, Wolfius, ceterique Protestantibus in explicandis naturae arcanis, esse omnium errorum fontem. Fundus quippe iuris naturae animae rationalis, seu naturae humanae est. Communis hominum vox pandit vere naturae istius arcanam, praecipiones, & sensa. Deinde Doctores laudati communes hominum, & quidem doctorem praecipiones, & voces. Repugnant ergo naturae instinctui, ac primis, intimique eundem sensibus; & demantes, ad hoc quod attinet, manifestissimi sunt. Verum de hoc fufius infra.

XXXIII. Finem huic capiti impono nonnullis eiusdem Christiani Thomae sententiis. Singulari providentiae divinae ascribit, quod superiori saeculo Abrahamus Scultetus navos, erroreque Patrum in compendium redegerit; eundemque legendum iuggerit, sicut & Dupinium, Clericum, & potissimum Barbeyraeam, de quo loc. cit. §. 22. haec scribit. *Clarissime (Barbeyraeus) monstravit, quod Aristhenagoras, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Origenes, Coprinus, Lactantius, Basilides, Gregorius Nazianzenus, Ambrosius, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, Leo, Gregorius Magnus (in eadem Patrum Ecclesiae praecipionem, & postum pro Sanctis habiturum) non solum in doctrina morali parum aut nihil severerint, sed & in explicacione Scripturae sacrae, aut alia occasione ita severa, varia noxia, & erronea, ac non solum haec Evangelii, sed & iuri naturae adversaria dogmata (ut ipse loquitur) in animis auditorum suorum disseminaverint. In morum doctrina noxia docuere Patres? Quanam haec? Quanam? Virginitatem praefertunt matrimonio, ut sanctius custodiatur, evocantiam Christum, ut sanctius custodiatur, dignitatem. Usurum asserunt ad sacramenti dignitatem. Usurum asserunt, sive magnas, sive parvas, damnas omnes, sive magnas, sive parvas, damnant, seivitia suadent, quae elionibus, &*

geneonibus displicent. Penitentiam, cilia, disciplinae, ingenique corporis conflictationem, sensum crucifixionem inculcant, imperant, tanto fervore, ut Epicurei isti nullum non moveant lapidem, ut istorum Patrum doctrinam, & Scripturis sanctis hauriam, in contemptum adducant.

XXXIV. Historicos nosse, ut argumentum exhibeat, se praese, ordinareque disputare in historiam iuris naturalis Papatum, invidiosus, introductus, effatum fuis Protestantibus serio meditandum proponit, ut Papatus scopulum facillius declinet. Inquit enim cit. hist. cap. 111. §. 23. *Ut autem arcana politica Papatus eo melius intelligantur, & Protestantes eo cautius eadem vitentur, & simul eo distinctius comprehendere possint, qua occasione lumen naturale, in primis vero doctrina morum, & politica, item ius naturae magis magisque obscurata, & corrupta fuerint, veritatis lucido sequens ad praesentationem nostram huiusmodi ecclesiasticae manducant, sed communitatem etiam a necessitate, & alios errores annotantibus Scripturis neglecta, obscurata valde commendanda est. Vides in hac periodo elegantiam quam perpicuitate certare? Et hi sunt qui strigulam, impediantque orationem Scholasticis improperant. Sed seivita in thronibus istis haec reputare debemus. Promam arcana ista. Faldio summo lectorem afficerem, si ludentio historici, atque superciliosi censoris illo mysteria ab illo confecta enarrarem. Et primum quique iudicare valet quam inepta in historiam iuris naturae arcana Papatus introducantur. Sed familiariter est novis istis Articharibus argumta casus dixerit simul consensere, & consilio nec incredibilem confidant; quae vitia exprobrare Scholasticis foleat. Verum audiamus haec arcana Papatus.*

XXXV. Univerfos Ecclesiae Partes cuiusque aetatis tribuit ille in partes duas, eaque mutuo pugnant. Prioris classis Patres, inquit, in contemplatione essentiae divinae felicitatem collocant, neglecta vita emendatione. Deum esse indulgentissimum Patrem praedicant, qui incredibili patientia carnis opera tolerat. Filium suum in hunc mundum missile docent, ut, exculto Mosaicæ legis iugo, obturam figerent Christiani in divina essentia. Contendunt fidentem Deum zelotem esse, atque velle ut Doctrinae capita ad certas formulas redigerentur iuxta morem, in conventibus politicis receptum, per votorum pluralitatem. Qui vero ab his formulis dissentiant, quamvis Deo placere studeant, aeternas daturi sunt penas. Quid sibi velit homo iste, Conc. Theol. Tom. VI.

dum talia fomina, ne ancilla quidem digna, scriptis consignat, vix percipere valeo. Carpere forsitan servatum in Conciliis morem controversias dirimendi contendit. Dum haec in Doctore Lutheranico legebam, ob oculos me habere aliquam *Talmudi* folia credebam. Devidenda, sicut resellenda haec sunt. Has delicias eruditus Lutheranus gustandas relinquimus.

XXXVI. Patres posterioris classis, inquit §. 25. pra. ceteris, quae referre piget, docent renuntiandum voluptati, avaritiae, ambitioni, quibus interdum vota paupertatis, castitatis, & obedientiae opponenda sunt. Crucifigendam carnem cum desideris, & cupiditatibus suis, subiciendam propriam conscientiam piorum hominum regimini. In has duas Patrum classes plures recte animadversiones, in viginti circiter §§. distinctas, tanta verborum largitate, & tam implixa oratione, ut neque quis dicat, neque quis ducat elegantissimum scientiae iuris naturae. Historicos velle, percipere valeam §. 29. haec fatur Urugae (pari), *accubabat alterutrum, quod quasi contra conceniam spona, & data opera falsas doctrinas defendere, & innocentes, & incantus seduceret. Addit §. 32. Urugae operam dabat, ut confirmaret doctrinas suas piis fraudibus, manifestis fabulis, & falsis miraculis. Quae erudit §. 34. mendacia, evidentes nigrum Historici indolent produunt. Ergo tandem urugae secta mysterium invenerat, pro media plane contradictoria acquirere res contradictoria, per votum castitatis omnis generis soluptates, per votum paupertatis omnes divitias, per votum obedientiae omnia imperia.* Et tandem §. 35. concludit. *Urugae admodum secta reclusa arcana Papatus. Haec calumniam portenta excipit a suo illo mendacissimo impollore Rudolpho Olipiano. Continuo ac nunc Lutheranorum aliquod mendacium adversus Papatum scribivallit, illico alii illud rescribunt. Quod a tempore Constantini Magni sanctissimi & Monachorum Patriarchae, & Clerus univerfos, votis paupertatis, castitatis, & obedientiae usi sint ad divitias, ad opera carnalia, ad imperium, & cetera id genus corruptiora, impolitura est Olipiano, cuiusque excipit prope Thomae digna. His putidissimis fabellis indocum plebem excitant circulatorum indigni. Si ceteras chimeras, plusquam Rabbinnicas, & Thalmudicorum, quibus plura implet Thomae folia, recensere, & resellere valem; & tempore, & otio abuterer, & lectoris patientiam nimium torquerem. Sciunt dumtaxat Lutherani, se his vanissimis fabellis prode propria secta*

stultitiam, & Catholicorum religionem confirmare. Si enim non aliis armis, nisi mendaciis, & calumniis aggredi Romanam Ecclesiam, proprioque errore propagare valent; necessarij consequitur, veram esse Catholicorum fidem, contra quam nihil, præter fabulas, chimeras, & imposturas, opponere Lutheranij queunt.

CAPUT VI.

Thomasius, Budeus, Barbeyraeus, & communiter *Lutherani Scriptores*, *iuris naturæ scientiam doneant omnibus qui autæ Lutherani vixerint. Illorum sepe commenta, & sepe calumnia refelluntur.*

IAM in ipso contractus trini senbris tractatu admonui, a Patrum, & Scholasticorum superciliosa contemptum, veluti ab insecto fonte, hæresim septentrionalium coluvionem promanasse. Connexa quippe semper fuerit, & sunt, inquit MELCHIOR CANO prudentissimus censor, post natam Scholam, Scholæ contemptio, & hæresim pestes. Ex temeritate qua primos, sanctioresque Ecclesie catholice Doctores hædesum vexarunt Lutherani, Calvinianique Scriptores, colligere quisque iure valet, qua modestia, qua honestate venerari sint Theologos scholasticos, eorumque doctrinam. Ut in posteriorum temporum catholicos Doctores oblatre impudentius valeant heterodoxi, larvam Theologiæ scholasticæ sibi effingunt, in quam sua vitæ scommata. Quare, ut istorum ora obstruant, Theologiæ scholasticæ notionem præmittam fas est. Porro scholasticæ Theologiæ scientia est quæ de Deo, rebusque divinis apte ratiocinatur. Scholasticæ nuncupatur, quod via, rationeque disputet, ad vivum quibuscumque refecat inceptis. Olim abique præstituta præfata methodo vagabatur, & in Patrum operibus dispersa iacebat Theologia. Eam in certam ratiocinandi formam redigere Petrus Lombardus, suas argumentationes ex Scripturis primam, post ex apostolicis, & ecclesiasticis traditionibus, Conciliis, Patribusque collegit. Interpretatur quæ sunt nature iuris, immo cum moralis naturalis fundus sit, in quo supernaturalia præcepta secundum, scientia iuris nature lumine superno illustratur. Unica est Theologia christiana, quæ varias excipit appellationes. Vocatur *dogmatica*, dum dogmata sola exponit: *polemica*, dum adversus hæreticos dogmata explicata vindicat: *moralis*, dum hominum mores format: *scholastica*, cum ordi-

nem rationemque disputandi significet, nuncupatur a dogmatica, a polemica, a moralitate juncta est: quoniam qualibet scientiaque ordinem methodumque in disputando servat, *scholastica* nuncupatur. Error vulgi, immo scilicet, & hereticorum est crassissimus, cum sub nomine Theologiæ scholasticæ, seu medicæ, quæ prædicta ordinataque ratiocinatur, larvam quandam spurie Theologiæ depingunt, quæ tota in reculis, rixis, cavillisque ineptissimis occupatur. Siquidem abusus isti hominum, non scientie sunt. Nulla ars, nulla facultas, nulla scientia ab his corporeis immunis est. Nam ergo crassissimum ignorantiam producit hæretici, eorumque gregales, dum Scholasticos sophistas, cavillatores, & rixatores, de rebus vanis, ineptis, nullisque proflus utilitatis disputantes præsentant. Quandoquidem, sicut inter uxoratos sunt adulteri, inter artifices veteratores, inter inuitores avari & raptores, inter Sacerdotes sacrilegi; ita inter Theologos rabelia, negatores, sophistæ reperiuntur. Quid heinc? Ideone improbande artem, dammandæ scientiæ, desidendi, contemnendi absolute eorumdem professores sunt?

II. Christianus Thomasius *capite iv.* epocham suæ historiæ iuris naturalis ab origine Accademiarum ad Reformationis, seu revera deformationis, Lutherane tempora extendit. Si huic Historico-Critico fidem habeas, videbis universam terrarum orbem ipsa tenebrarum caligine circumfusum, decem & amplius sæculorum intervallo ad Moylen Teutonico Lutherum usque. Suppresso occidentali imperio, scholæ publicæ desierunt in Italia, Anglia, Gallia, Hispania, ceterisque regnis, quæ seculo nono innovatæ fuerit: eas moderabantur magistri ut plurimum ex Monachis electi. Ceterum quia istius rei narratio præter memum institutum est, illam præterea una cum perpetuis observationibus, quibus scaturit historiæ Thomasiæ Digna, atque spectabilis Scholasticorum natio a Petro Lombardi sua ducit orsa, ut communis opinio fert, Thomasius indicat Commentatoris Petri Lombardi, & S. Thomæ Aquinatis, de quibus hæc scribit cap. iv. §. 17. *In his omnibus commentariis, tam super sententias Lombardi, quam super summam Thomæ, frustra quæres doctrinam utiles, & a sana ratione profectas; sed omnia repleta sunt auctoritatibus, subtilitatibus, inmatibus.* Inter inmatibus, & inutilitates amandat auctoritates Scripturarum, Patrum, & seniorum Theologorum, quibus ius firmare sententias student laudati Scriptores.

III.

III. Theologos sibi vendicasse ius naturæ, & morales Philosophiæ præcepta explicanda, narrat Thomasius *cap. iv. §. 17.* eosque accolat, quod in allegam. Philosophorum fegetem falsam extendent. Sicut in ceteris, etiam hæc fallitur Lutheranus Historicus. Theologi quippe munus est viam æternæ beatitudinis acquirere docere facies. Illic autem abique legis naturalis observatione, fieri ne potest ut quipiã perveniat? Sed de hoc infra. Iesuitis improprietat, quod periculosa in morum Theologiam principia invenerint. In primis autem, subdit ibidem, *Iesuita operam dederunt ut principia maxime noxia, & periculosa in doctrina morali inculcarentur, & adhuc hodie id faciunt.* Tantum malum Iesuitis absolute adscribere, calumniam est apertissima; cum multi sapientiores Iesuitæ voce, & opere saniora morum principia defendant, & inculcent. Neque in univarsam Societatem referende sunt laxæ, & erronee quorundam Caluillarum opiniones, Quilibet professio suos habet fideles, ut alias dixi, & dicendum sæpius est.

IV. Franciscus Budeus, in Lutheranorum & ipse scholæ imbutus, eorumque præventis erroribus, postquam §. 10. *lux hist. ur. nat.* acclavavit Patres, quod officia hominis, & Christiani permiscuerint, impetit §. 11. posteriores Theologos: Luget, quod duriora fata & ius naturæ, & universam Theologiam post sextum sæculum exceperint. Universam orbem ignorantie, & superstitionis caligine involvunt, deploret. Morum Philosophiam, ceteraque artes inculcatis, ignitoribus, & nubigine oblitis iaculis, & veluti prostratas, mortalium sedibus reliquis, extra mundum se recepisse contendit. Fateatur tamen §. 12. morum iurisque nature scientie operam dedisse nonnullos, quos vocat recentiores, sed *subtili & spinoso dicendi genere, quæ forte propria illorum hominum laus est. Sine ordine tamen cuncta tradunt, infirmo, aut lubrico fundamento, quæ docent, suspensurunt.* Divina humanaque iura miscent. Rationum momenta aut plane non, aut ieiuna quandoque, & ridicula afferunt. Abique ordine, mi homo, Theologi scholastici iuris nature capita tractarunt. Eorum? Quod humana divineque miscant. Lutheranii passim Scripturæ sanctis abutuntur, ut errores suos turpissimos contra fidelæ arcana propugnent. Dum audiunt morum regulas, ab ipso nature iure deductas, divini verbi, & sanctorum Patrum iustitias roborari, tum vociferantur, divina humanis imitari. Quam ignoranter hæc obrudant,

infra palam faciam. Nunc non eo inficias, inculto, nimique arido illo Scholasticorum plures scripsit. Ad nequam hinc omnes ferre, præter Lutheranos, impropere Scholasticos possunt. Equis negaverit, homines istos deridendo se se propinare, dum orationem minus comptam Scholasticis opponunt, ac si ipsi tot Tullii, tot Terentii, tot Salustii, tot Cæsares essent? Quis ex toto Lutheranorum gege illo tam eleganti controversiæ theologicas & morales tractavit, ut Paulus Comitolus, Melchior Cano, Hieronymus Olorius, ut plures alios fideles Nervorum robore, secus Latini eloqui venustate, & orationis condonitate valere Germanos audire. Sed, quæ continuo subdit D. Budeus, exscribamus. Nec tamen ab erroribus variis, *visque gravissimis fuerunt immunes, quæ tantum abest ut Romane Ecclesie Theologi, qui horum, eorumque suorum, se promere vestigia gloriantur, emendaverint, correxerint, ut agerent etiam hereditatem, novis commentis locupletatam ad posterum transfundere.* Maiores nostri fuerunt filii maiores parentum vestrorum, a quibus vos degeneres defectiorum scilicet. Depositum sane doctrinæ a Christo Apostolis, & ab Apostolis maioribus nostris traditum ad nos, & a nobis ad posterum non interitella temporum serie parvoviet. Fidei tatem illam maiores nostri integram a cuiusque fidei erroribus, sed potissimum ab hæresibus, quas Pseudopatriarchæ vestri Lutherus, & Calvinus diffeminarunt, satam testam custodierte, æternumque custodient possideri. Si qui privatorem quandoque errarunt, istorum menda diris devovit Ecclesia nostra.

V. Plus quam veteres, decipere novos Theologos nostras addit §. 13. Franciscus Budeus: quia, inquit, *ignorantia, aut, quod credere malim, malitia quosdam eorum in transversum agit.* Probabilissimi commentum, & peccatum philoponicum obrudit, quorum vestigia in antiquioribus deprehendi inveniunt his verbis. *Antiqui non signum veterum, ut ut tam in antiquioribus illis, Thomæ, Bonaventuræ, Pasquæ, Sanchez, Carena, Navero, Corron, de Soria, Ramirez, Castanigo, Escobar, Ledesma, Valentia, Caspripalao, Medina, Sanctio, Aragonio, Lopezio, Martinezo, Zonzardo, Villalobosio, aliisque cum primis vero Diana, vestigia quadam deprehendantur; recentiores tamen, Honoratum Fabri, Antonium Terillon, Amadeum Guimennum, & plures, audacia eo usque prorexit, ut non tantum assererent, sed & scriptis publicis contunderent, fas esse eligere sententiam, vel*

unius viri doctrina inelucti infortitae moni-
tam, ut ad ceterorum legi plane repugnentem.

VI. Quod, inter cetera, obfirmatam Lu-
theranorum eccliam mihi evidenter pate-
facit, est illorum aperiissima mala fides in
factis Catholicorum enarrandis, eorumque do-
ctrinis exponendis. Non est magni momenti
quod nunc indicatur sum; tamen & hoc
manifestat illorum candorem, & sincerita-
tem. Caluillarum, & quidem laxiorum, tur-
ba accendit Budæus duos Ecclesie Doctores
Thomam, & Bonaventuram. In eodem sub-
fello cum Etoabario, cum Diana, cum Vil-
salobosio illos collocat eruditissimus Histo-
ricus-criticus. Errores quos obtrudit, quo evin-
cit, & illius calumniam animum, & Eccle-
siae Romanae vigilantiam in sanctorum do-
ctrina deponito custodiendo, Peccatum phi-
losoficum, & opinionem Terillii, & Mo-
yæ, decentium cum aliis, fas esse eligere
sententiam unius docti viri auctoritate mu-
nitam, tamen legi repugnantiem, anathe-
mate confixit Ecclesia Romana. Quin pri-
ma ipsius Probabilissimi capita damnavit, uni-
versamque systema communis quoque Docto-
rum catholicorum sententia improbat. Quot
alias laxiores, aut etiam aequo leviores a
Theologis catholicis invecitas opiniones non
damnantur Pontifices summi, ut puram, at-
que intaminatam fervent morum doctri-
nam? Recogit hanc Lutherani, & extre-
mo suffundant pudore. Vigilant apud nos
iudices, ne quid adversus morum integritate-
m grassetur impune. Prodeunt etiam ad
notris opinionum monstra, non malitia, ut
calumniant Budæus, sed imbecillitate homi-
num. Ad illico canes Domini, Episcopi,
pastores clamant, & damnant. Si ego Lu-
theranorum, Calvinistarum volumina revol-
vere vellem, quos errorum monstra non oc-
currerent? De religione, de Deo, de articu-
lis fidei fundamentalibus quot familie, tot
sectæ. Ex tor libris, in quibus impietas, at-
heismus, tolerantissimus, naturalissimus aperi-
tissime fundentur apud Protestantes, quiliam
proscriptus? Dandum in fidem nemo da-
bet: nonne? Quidquid in mentem venit, ad
aeternam populî perniciem evulgare typis li-
cet in Ecclesie Reformatis, seu in Babyloni-
ca confusioe synagogis. Et, cum respiciat
homines isti undique densissima errorum ca-
sine circumdati & oblecti sint, audent ni-
hilofecius catholice Ecclesie Theologis erro-
res, & ignorantiam impropere. Provoco
Lutheranos, Calvinianaque omnes, ut vel
unicum designent librum, a Catholico quo-
piam evulgatum impietatis suspicatum, qui

flammis datum non fuerit. Contra in Eccle-
sias Lutheranas, & Calvinianas impune dis-
currunt pari pedu pietas, & impietas, falsitas,
& incredulitas. Hæc omnia in cuiusque oculos irrunt; & nisi ad
suffrutia via recederent, eadem documentis
inveictis demonstrentur.

VII. Sed clamor iterum Budæus §. 16.
Ita moralis doctrina .... profuga velut &
extorris, modo per Iurisonaliorum, modo
per Theologorum caltra obrerans, mi-
tius profecto ab illis quam his habita est,
quippe quibus parum fuit non ita de-
cebat, illi litare; sed corrumpere insuper,
& depravare, pulchrum vilam fuit. Nec alia
eam temere excipere lata poterunt, ex
quo a Philosophis neglecta, quin etiam in
antiquis, & positus profrapta fuit.

VIII. Uique dicit ergo Theologi morum
doctrinam & rationibus a iure nature deduc-
tis, & divinarum Scripturarum lumine, &
sanctorum Patrum scitis illustrare fateantur,
eam profugam, & in exitum eiectam specta-
vimus? Permissuere Theologi auctoritates,
lumen caeleste & divinum cum lumine natu-
rali: & hæc immixtio morum calitatem fod-
davit? Solis Philofophis, uno nature lumi-
ne, seu recta rationis usu, amandatis Scri-
pturis, Patribus, moralis doctrina explanan-
da est? Hæc sunt Lutheranorum, & Cal-
vinistarum effata, hæc dogmata, que eam vir-
tutum, & sanctitatis messem peperere quam
oculis conspicimus. Et, ut hoc festivum
lucis systema evincat Budæus, a primis il-
lud acceflere fontibus aggreditur. Ad Py-
thagoram, Socratem, Platonem, Aristote-
lem se recipit, & quatuor circuli hæc illo-
rum doctrinam exponit. Plurima laudat, que-
dam capit, nunquam moralis doctrine luo-
gorem apparuisse lateat mæstus & iugens,
donec tandem ex imo pectore respirans cla-
mat: *Fata dederit Hugenem Grotium, illum
iuris nature reparatorem felicissimum post
Lutherum, & Philippum Melancthonem.*

IX. Christianus Thomafius, Budæo longe
impudentior, loc. cit. §. 19. Scholasticis insul-
tat iniquis: *Inveniri paulo ante Reformationem,
& circa eandem, nonnulli auctores, &
diffinitæ ab ineptis Iudæo Scholasticorum
auctores sunt: quos inter Reuchlinum extollit,
quod latinitate revera Teutonice Scholasticis
perficeretur. Palmam tamen omnibus præ-
cipuè in maledicendis Scholasticis scribit §.
20. Erasimum Roterdamum, dum non solum,
inquit, in scriptis suis passim errores eorum
theologicos, & philosophicos notavit, sed istlo
acuto, & morificante Monachorum & Pro-*

fello.

fefforum malitiam, stultitiam, & ignorantiam, parim in colloquiis familiaribus, parim
in enotio Morie ad verum deponit. Hæc
relicbro, ut lectores ipsi veluti manibus tan-
gant honestam, callantque scribendi rationem
quam Lutherani Doctores adhibent. Enim ve-
ro nihil eos morificare, ut Thomafiana vo-
ce utar, magis valet quam rustica eorum lo-
quendi forma. §. 30. sigillatim Albertum Ma-
gnum, & Thomam Aquinatam carpit, quo-
rum doctrinam eo spectare aferit, ut homi-
nis usu recta rationis, & libertate sentiendi
privaretur, ac sub iugum dispositum non so-
lum quoad corpus, sed & intuitu anime, &
conscientie mitterentur. Qui opera S. Thomæ
Aquinas legit, eaque cum his imposturis
confer, statim colligit, quodnam fit Luthera-
norum Doctorem incipit. Sed ad amoeniora
progreduendum. Ut indicavi alias, Luthera-
ni Doctores contendunt, mundum universum
semper caligasse iuris nature arcibus non
cognoscere. lucemque solummodo illuxisse
mundo, Luthero orto, & excucullato. Quam-
vis enim monasticam vitam egrit, &iple te-
nebris circumfusum oberat. At, capucio po-
sino, & Catharina desponsata, tum aperti
fuit oculi eius, & iuris nature arcana, &
vera religionis sanctitatem penetravit.

X. Ne gratis hæc afferere videar, in ver-
ba quibus lumen auspiciatur caput v. cuius hic
est titulus. §. De factis jurisprudentie natura-
lis a tempore Reformationis ad Hugenem
Grotium. *Itam poro inquirendum est qui
factum fuerit ut per Reformationes Lutheri,
Zwinglii, & aliorum instrumentorum, quibus
divina providentia in opera Reformationis
usa fuit, præter alias emanationes, antiquo-
rum errorum, non etiam differentia, & genui-
nus usus humanis naturalis, & supernaturalis,
tam in cathedris ecclesiasticis, quam ac-
ademicis fuerit restitutus. Equidem in eorum
scriptis contra Papatum (en fulgentissimum
naturalis luminis radium!) deprehenduntur
mitte bonæ ad istum scopum pervenientes do-
ctrinæ, dant partim ineptas Aristotelicas com-
muniter receptæ doctrine series observationibus
passim notantur, parim viris coloribus eam
delinunt. Papæ? Multas ergo bonas do-
ctrinas contra Papatum in consultandis nugis
Aristotelicis collegerunt Lutherus, & Zwing-
lius? Sed pauca alia verba, quibus suum
Thomafius elaudit paragrammum, transferba-
mus, in primis autem in controversia de tran-
substantiatione ostenduntur, quod etiam in qua-
estionibus theologis non plane seponit, aut ver-
ba sacra Scripture contra regulas recte ratio-
nis exponi debeat. Scitiffime, lumen natu-
rale discernit, num in hostia consecrata sit
corpus Christi simul cum pane, aut panis in
corpus Christi transferri? Lumen naturale
Calvi reuera ibi non videt Christi corpus.
Videt autem naturale Lutheri lumen. Quod-
nam horum lumen fatuam? Calvinus figura-
tum sentium tribuit evangelicis verbis. Lu-
therus in sensu literali eadem verba expo-
nit, contenditque ibi vere, & realiter ex-
istere Christi corpus, quamquam simul cum pa-
ne. Realiter ibidem corpus Christi reperiri
fatentur quoque Catholici, sed pane in cor-
pus Christi convertit. Equis tantas compo-
nere lites valet? Lumen naturale? Quis tam
demens, ut id afferat? Verba evangelica?
Disidium partium, quarum quilibet a se la-
teare evangelica verba contendit, oppositum e-
vincit. Ergo iudex admittendus, qui verum
divinæ Scripture sentium definit. Hoc adeo
exploratum est, ut evidentiissime demonstret,
Lutheranos id negantes delituisse esse lumi-
ne & naturali, & supernaturali, Luminis
naturalis usum cognoscendum mysterium, quod
est supra humanam rationem, docent, & re-
spicunt vero lumen naturale, exvuntque ipsum
communem sentium, dum eos sic argemus.
Nulla unquam fuit inter Christianos secta,
quæ, ut vindicare proprias hæreses, a secta-
re divinas Scripturas non contederit; ut
patet in Arianis, Nestorianis, Eutichianis,
Socinianis, aliisque. Evidens ergo est, solo
Scripturarum usu lites dirimi non posse;
quemadmodum nec lites civiles, que ex di-
versa legum intelligentia pendunt, iudice sub-
fulto, desuper possunt. Admittendus ergo iu-
dex infirmus, qui inter partes dissidentes de-
cidat, quemam veram, quemam falsam sit.
Alloquin quot capita, tot religiones. Istius iudi-
cis necessitatem lumen naturale, experientia
manifestissima, ipsique communis, & intui-
tus sensus evincunt. Et tamen in tanta lu-
cis plenitudine fontibus excecant Lutherani,
qui ulum recte aures ad sidera usque extol-
lant. Quoriam hæc? Ut Thomafius erran-
tem, palantemque insequeretur. Intrusit ille vi-
summa in ipsam iuris nature historiam hæc
profundissimum mysterium; idcirco hæc pau-
ca vel invidiosè reponere ego debui, ut quam
sint communi sensu in hoc religionis puncto
Lutherani exuti, omnibus palam facerem.
Rancidula hæc sunt, fatior; at non ego, sed
Thomafius eadem in scenam reducit. Heinc
quoque patet quam fiti festivi, & iucan-
di Lutherani nostri. Impropere catholice
Theologis & Patribus ipsi minime erube-
scent, quod iuris nature decreta Scripture
sanctæ testimonis, & religionis nostre doc-*

mentis confirmet, eo ipso tempore quo illi altissima Evangelii mysteria, quae nullam cum natura rationem habent, naturalis iuris historiae immixcent, & crassa perturbatione involvunt.

XI. Animadvertit *Thomasius*, non unius hominis, aut etatis esse, errores qui altas egerunt radices, evellere. Addit, Reformatores Ecclesiarum evangelicarum, Lutherum, & Calvinum, super recta rationis vi in interpretando Cœnæ mysterio in extrema contraria abiisse. Quod mutuum bellum inter ipsos Patriarchae impedimento fuit, ne uique ad Hugonem Grotium iuris naturae scientia infunderetur. Verba *Thomasii* digna sunt ut describantur. *Insuper diffiduum* (inquit cap. v. §. 2.) *inter duos Reformatores Ecclesiarum evangelicarum, seu protestantium super eodem articulo de sacra Cena, & super actione, questione primaria de usu luminis naturalis in interpretatione sacrorum litterarum oritur, & postea hucque magis magisque auctum, si non unica, certe ex principis causa sua fuit cur ipsa disquisitione necessaria impedita fuerit, & cur potius in utraque Ecclesia duæ illæ classes Scholasticorum, orthodoxorum, & mysticorum, quarum utraque, ut hæcenus monstravimus, illi disquisitioni obstitit, iterum caput erexerint.*

XII. Parera, quæ historiae iuris naturæ Censor nollet inserit, me cogunt ut eadem meditando lectoribus proponam. Et quando pereraga utilia lectoribus sint, haud debent importuna reputari. Sponte itaque, libereque faretur super articulo capitali Reformatorum diffiduum, quod hæcenus non extinctum, sed magis magisque auctum est. Ergo necessario consequitur, alterutram partem hæreticam esse. Articulus de quo partes disident, fidei est, & quidem fundamentalis. Ut utraque opinio falsa sit, fieri potest; at plus una esse vera nequit. Quid ad hæc Lutherani? Quid Calviniani? Alterutri hæretici nisi necessent. Duorum seculorum intervallo diffiduum inter evangelicas Ecclesias extingui non potuit nisi recta rationis in sacrarum litterarum interpretatione. Ergo usus privatus rectæ rationis in dirimendis libris quæ passim sultantur in interpretandis divine Scripturæ sensibus, sufficiens index esse nequit. Siquidem Lutherani, Zwingliani, Calvinistæ hæcenus aut bene, aut male ut sunt recta ratione, si bene, & diffiduum non est extinctum, sed magis auctum; usus privatus rectæ rationis index ineptus est ad lites finiendas: si male, ergo duorum seculorum Lutherani, Calvinistæ, ceterique sectarii damnati sunt.

Porro, si duobus facolis recta abusi sunt ratione, impoſterum ne futurus erit usus bonus? Quis infectus iveri veritatem, quam sub initium indicavi, nullam videlicet in universali orbe præ Lutherana, Calviniana, Zwingliana reperiri sectam adeo exeam, lupidam, dementemque? Sed hæc obiter, ut Thomasi vestigiis insisterem, eoque confusam, perturbatamque scribendi formam patefacerem.

XIII. Theologos tribuit *Thomasius* in classes duas, etiam inter Protestantes post natam Reformationem. Alteros Scholasticos, alteros Mysticos vocat. Notiones Theologie scholasticæ, & mysticæ non tradit. Sed, quantum ex implexa locutione colligi licet, scholasticam fixolam, pugnatricem; mysticam pacificam, & tranquillam appellat. Narrat, Theologos mysticos vitæ emendationem, atque sanctitatis christianæ cultum argere inter ipsos Protestantes. E contrario Theologos scholasticos in Academiis vitam impiam, & aſtuciam (inquit §. 6.) promovere. Considerabant Theologi mystici, quod talis vita impia & aſtica in omnibus statibus orbis evangelici propagaretur, si eiusmodi studii postea adhiberentur ad functiones ecclesiasticas, aut scholasticas. Ergo credebant melius esse, si loco Theologie polemicæ doceretur Theologia pacifica. . . . Sed metus tamen auctoritatis, & potentie doctrine scholasticæ deterruit viros hos optimos. Contra hos viros optimos ira exardescit §. 8. quod eorum opera confunderebant illorum sermonem. Praxis quippe minime optimis consilis respondebat. Quare pene lacrymatur, quod *Albertus* *Valeſtius* *Andreas* excellens ipso iudice Theologus in laqueos mysticæ Theologie incidit. Ex quibus hæc colligit §. 9. *Itaque initio seculi decimi septimi doctrina de virtutibus & vitis, sive de differentiis iusti & iniusti, boni & mali, de iure natura &c. tam apud Pontificios, quam apud Evangelicos misserrimo, & pene incurabili morbo laborabat. Scholastici pontificii in libris, qui titulus de iustitia & iure, vel finibus insigneantur, talia dogmata insinuant animis discipulorum que solum inserebant incrementum Papatus, & Clericatus, & supprimebant auctoritatem Principum, & ordinem politicorum, & litterarum. Præterea diversissimas res inter se miscebant, iura natura, gentium, Moſaica, Indica, Græca, Romana, imperialia, pontificia, colligendo vel delictet ex ipsis quicquid inde peti poterat ad scopum modo memoratum.*

XIV. Hæc omnia mirum in modum confirmant, *Thomasianam* *historiam* iuris naturæ esse

esse ingentem mendaciorum, & calumniarum errorum, & antiologiarum conseriem. Et, ut a primis hic excerptis initium capiam, instauratio illa mirifica virtutum, discipulorum, & iuris naturæ, quam novus ille legislator Lutherus, & Philippus Melancthon induxerant seculo lecto decimo, penitus non extincta erat etiam apud evangelicos Protestantes initio seculi decimi septimi? Extincta sane, quia, Luthero & Melancthone parentibus, nunquam vixit. Tractatus de iustitia, & iure, quos eisdem Theologi catholici, eos spectant, ut incrementa Papatus promoveant? Papatus suam a Christo, velint, nolint Lutherani, institutionem habet, iuanque auctoritatem. Quam veritatem in tractatu de fide Theologi Romani communiter defendunt. In tractatibus de iustitia & iure, occasione data, controversias quæ dominium in res temporales spectant, quandoque veritatem verum habet, Theologos istos ius confirmare sententias auctoritates sacrarum Scripturarum Græcorum, tum novi testamenti, Patrum & civilium, & ecclesiasticarum. Et, quod hanc viam insistant, propterea ne Molata, Ludæica, Græca, Romana consanciant? Qui talia blaterat, nonne insanum se prodit? Et profecto idcirco recentissimos errores & fabulas reſcripti, ut propriis verbis *Thomasium* depingent.

XV. Pergit Historicus noster describere aberrationes Scholasticorum & Mysticorum. Invenitur §. 12. in protestantibus Doctores, quod Theologos pontificios sine disquisitione totos exſcriberebant. Carpit indyctam IESU societatem his verbis. *Infelix, ut semper fuerat aſtutus, ita etiam hic invenit & Scholasticorum, & Mysticorum classis, §. 11. Quid hic mali, quod utranque Theologiam, cum scholasticam, tum mysticam propagaverit? Quin in eorum gloriam hoc redundat, eoque doctissimi theologæ abundante vincunt. Injuria ergo illos *Thomasius* vellicat. Plura alia, que Historicus iste congerit, miſſa facio.*

XVI. Ioannes Barbeyracus in *laud. prof.* §. 10. iure adversus SS. Ecclesie Patres latyram finem imponit, omnians saculorum tandem venturum fore in quo & Patres, & eorum studiosi admiratores immo dicam, quæ fruuntur, & exultationem amissuri sint. Subdit vero §. 11. Legislatores Lutherum, & Calvinum non modo nature legentiam, sed morales doctrinæ, iurisque naturæ sententiam resistenter graſſe. Doler tamen, Calvinum, & Bezam, puresque Lutheranorum crudele dogma de hæreticorum punitione defendisse, atque Te-

lurissimum in religionis negotio persecutos fuisse. Hinc colligit, qualis fuerit Barbeyraci sensus. Post ad Philoſophiam describendas sectas retrocedit, & tandem concludit, *Scholasticorum Theologiam moralem aggestum esse plurimum partium aſtuciarum, corpus confusum abſque principis soliditate, plenum auctoritatibus Aristotelis, iuris civilis, canonem, Scripturarum, & Patrum: bona esse mixta malis; sed mala prevalere bonis: postremo ætatis Casuistis errores monstruosos, & detestandos invenisse.* Hæc ex multis pauci perlinxi, utlectores mei, & præcipue Italia quidam, tandem aliquando respiciant, intelligantque, quinam sint viri illi quos iuris naturæ doctos interpretes exilliant. Aut illorum hominum impietatem, ceſtatem, & imperitiam deprecantur; aut locus. Si illud: inaprobi & ipsi, quod impios Doctores libri in magistros alitant, & hoc: cæci & ipsi, quod tantissimas tenebras non videant. Nec est quod opponant illorum doctrinam, & eruditionem dumtaxat magnificare. Quoniam infra patefaciam, si quam illi doctrinam sanam promunt, totam a nostris furripuisse, & erroribus atque mendaciis sedatam iterum reſcribisse.

CAPUT V.

Grotii, Seldeni, Hobbesii, Cumberlandi, Puffendorſii, Thomasi, Budei, Heineccii, in ius naturæ & gentium conatus, & studia.

I. Hæcenus vidimus ex Lutheranis, Calvinianisque Scripſitoribus præterita caliginosa frenata, obſolata leges, obſcurata iura, cæcutientes Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem, univerſique Græciæ Sapientes illius, & christianæ religionis eruditores, auctiores, sanctiorumque Doctores omnes deſuisse ad magnum aequalonem Moyſem Lutherum usque, qui e tenebrarum captivitate Germanicæ partem in lucem veritatis, & conscientie liberatam afferat. Sed tantum facinus unius non erat brachii, vel duorum. Vix inceptum opus iacuit. Sed quando desperata res videbatur, divina factum providentia est, ut Phœnix Belgicus, HUGO GROTIUS, appareret in mundum, & naturæ gentiumque iura, fere penitus antiquata, ad pristinum revocaret splendorem. Ne latyram me scribere quicquam suspicetur, referam ego hoc in capite dumtaxat opera que citati Protestantes ad ius naturæ & gentium illustrandum edidit, & cœnturas, atque eſlogia, que illi ipsi mutuo in suos hoc de argumento libros, & Auctores tulerant.